

Een gesprek met Geert de Snoo van de Universiteit Leiden over agrarisch landgebruik, biodiversiteit, de benadering op landschapsschaal en de rol daarin van boeren – gangbare en biologische – en de overheid.

TEKST LEEN JANMAAT | FOTO'S LEEN JANMAAT & MERIJN BOS

“Ik pleit voor een basis natuureis voor alle boeren. Laten we beginnen met vijf procent van het agrarische bedrijfsoppervlak.”

Voor gedragsverandering en natuurwinst is informatie verstrekken alléén niet genoeg

Landbouw, natuur en de rol van boer en overheid

Staatssecretaris Bleker is van mening dat we het beheer van natuur en landschap meer door de boeren moeten laten verzorgen. Biedt dit voldoende natuur in de toekomst?

“Bleker heeft deels gelijk”, is het genuanceerde antwoord. “Met de natuur gaat het best goed in ons land. De afgelopen jaren zijn vele soorten planten en dieren weer teruggekomen of toegenomen in aantal. Maar dat komt vooral door het natuurbeheer buiten de landbouwproductiegebieden. Het intensieve agrarische landgebruik legt grote druk op onze buitengebieden. Ook binnen de biologische sector wordt intensief geboerd! Ik pleit voor een basis-‘natuureis’ voor alle boeren. In Zwitserland ligt de norm op zeven procent, laten wij beginnen met vijf procent. In het buitenland

zijn die normen er vaak al, en het verbaast me dat ze in Nederland ontbreken. Het beschikbare oppervlak voor natuur binnen het landbouwbedrijf is in Nederland gewoon te klein. Er wordt druk gediscussieerd over de invulling van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid, en zo’n natuureis zou een goed instrument zijn om de natuur in het agrarische landschap meer kans te geven.”

Wat is er verder nodig voor meer biodiversiteit en natuurverrijking van ons agrarische landschap?

“De boeren zijn hierbij onmisbaar, en daarin geef ik Bleker gelijk. Subsidies en inkomstenstoeslagen helpen deels, maar boeren op vrijwillige basis betrekken en motiveren leidt

ook tot verbeteringen. Wat we hebben geleerd is dat alleen informatie verstrekken aan boeren over de aanwezige natuur op en rond het bedrijf uiteindelijk niet leidt tot gedragsverandering. De sleutel voor echte betrokkenheid en verandering ligt bij uitwisseling van kennis en ervaringen. Ook dit hebben we onderzocht. Het verstrekken van informatie aan de ondernemer geeft wel een impuls en mogelijk goede intenties. Maar pas nadat we boeren bij elkaar brachten en aan de hand van scores inzicht gaven in 'hoe verhoud ik me tot de anderen' pasten ze hun beheer werkelijk aan. Concreet leidde dit tot een verbeterde habitat, een groter oppervlak voor natuur en meer tijdsbesteding aan natuurzaken binnen het bedrijf. In de praktijk steken boeren al veel tijd in activiteiten die niet direct geld opleveren, want dat is onderdeel van de boerencultuur."

U hebt veel onderzoek gedaan naar akkerranden en –bloemstroken. Wat leveren die op?

"We doen al sinds eind jaren '80 onderzoek naar akkerranden. Uit dat onderzoek blijkt dat de breedte en omvang van het perceel met name bepalen hoeveel bespuitingen er in een gebied nodig zijn. Hoe smaller de percelen, hoe minder bestrijdingsmiddelen er gebruikt hoeven te worden. Vanuit ecologisch perspectief hebben ingezaaide bloemstroken effect omdat natuurlijke bestrijders vaak extra voedsel halen uit de bloemen, al zijn uitbraken van plagen nooit helemaal uit te sluiten. Akker- en bloemranden zijn bovendien een buffer tussen perceel en omgeving, waardoor er minder middelen en nutriënten uit de landbouw in de omgeving terecht komen. Schoon water, daar hebben natuur én maatschappij voordeel van. Bloemranden zijn in akkerbouwgebieden ook nog eens een fraaie invulling voor minder productieve randen."

Wat is de rol van terreinbeheerders in agrarische natuur?

"Samenwerking tussen boeren en terreinbeheerders is noodzakelijk. Het gaat namelijk niet om geïsoleerde plukjes natuur, maar vooral om een benadering op landschapschaal. Door gebieden en bijbehorende maatregelen te verbinden ontstaat samenhang. In enkele weidevogelgebieden werken ze bijvoorbeeld met een gebiedsregisseur die de belangen afweegt en verbanden legt. Natuurlijk slootkant-

"De sleutel voor echte betrokkenheid en verandering ligt bij uitwisseling van kennis en ervaringen."

beheer heeft namelijk meer effect als dit aansluit bij oorspronkelijke natuurlijke habitat. Door slootkantbeheer aan te sluiten op bestaande natuurgebieden geven maatregelen beter resultaat. Bleker maakt het de terreinbeheerders niet makkelijk. We hebben hun medewerking hard nodig, want juist door samenwerking en afstemming is nog veel natuurwinst te behalen."

Doen biologische boeren het beter?

"Niet per definitie. In het geval van weidevogels telden we meer broedende Kievitparen op het biologische bedrijf, maar per saldo overleefden er niet meer nakomelingen."

Ook hier speelt intensief gebruik van de grond een rol. Regelmatige mechanische onkruidbestrijding kan erg verstoringen hebben op nesten en jonge vogels. Wel ben ik gecharmeerd van systemen zoals niet-kerende grondbewerking. Hierin nemen biologische boeren duidelijk het voortouw. Minder bewerking zorgt voor minder verstoringen en is goed voor de natuurlijke bodemprocessen. Dit heeft zeker effect op de aanwezigheid van organismen die in de bodem leven. Meer bestjes in de bodem betekent ook meer voedsel voor vogels en andere bewoners van de percelen."

Hebt u tips voor de biologische sector?

"Neem de voorloperrol serieus en vergroot de transparantie. Laat zien wat biologische bedrijfsvoering nog meer oplevert. Verzamel informatie en breng het naar buiten. Ik vind nog maar weinig informatie over aanwezige soorten en diversiteit op biologische bedrijven. De verschillen kunnen er groot zijn. Zo biedt een biologisch beheerd grasland veel meer variatie; inventariseer dit en maak het zichtbaar. Zorg ook voor uitwisseling tussen de boeren om van elkaar te leren en elkaar te stimuleren. Ook is het belangrijk om het onderscheid tussen biologisch en gangbaar helder te houden. Door bijvoorbeeld teelten op natuurlijke substraten als 'biologisch' toe te staan, wordt het verschil met gangbaar lastig uit te leggen." ■

Prof. dr. Geert de Snoo is hoogleraar Conservation Biology aan het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML), onderdeel van de Universiteit Leiden. Ook is hij verbonden als hoogleraar aan de Universiteit Wageningen. De Snoo is een erkend expert op het gebied van biodiversiteit, in het bijzonder de biodiversiteit buiten natuurgebieden. Hij is een van de pioniers in Nederland in het onderzoek naar het nut van akkerranden en vele andere vormen van agrarisch natuurbeheer.

Leen Janmaat is werkzaam bij het Louis Bolk Instituut.